

Hozirgi taraqqiyot bosqichida jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlarini tashkil qilishning istiqbollari: muammo va yechimlar. Xalqaro miqyosidagi ilmiy amaliy-anjuman. 2022 yil 28-29 aprel

FUTBOL O'YINIDA TO'PNI KIRITISH TEXNIKA VA TAKTIKALARNI RIVOJLANTISH ASOSLARI

10.53885/edinres.2022.37.99.076

Navoiy Davlat Pedagogika Instituti 1-kurs magistranti

Abdualimov Elnur

Ilmiy rahbar: PhD dotsent vb

Shaxriddinova L.N.

Annotatsiya: Ushbu berilgan maqolada futbol o'yinida to'pni kiritish texnika va taktikalari asoslarining nazariy va amaliy jihatdan shug'ullanuvchilar uchun muhim ahamiyatga ega ekanligi va amaliyotga keng tadbiiq etish kerakligi, sportchi mutaxassislarni tayyorlash jarayonining ijtimoiy va biologik jihatlari bilan sport-texnika natijalarining o'sish sur'ati orasidagi o'zaro ta'sir tamoyillari haqida fikr yuritilgan.

Kalit so'zlar: futbol, to'p, texnika, taktika, hujum, futbolchi, jismoniy tayyorgarlik, hujum, to'pni kiritish.

Аннотация: В данной статье основы техники и тактики бросков мяча в футбольном матче важны для практиков и должны широко применяться на практике, а также социальные и биологические аспекты процесса подготовки спортсменов принципы взаимодействия между скоростью набухания обсуждается.

Ключевые слова: футбол, мяч, техника, тактика, атака, игрок, физическая подготовка, атака, ввод мяча.

Annotation: In this article, the basics of the technique and tactics of ball throwing in a football game are important for practitioners and should be widely applied in practice, as well as the social and biological aspects of the process of training athletes the principles of interaction between the rate of swelling are discussed.

Keywords: football, ball, technique, tactics, attack, player, physical training, attack, ball input.

Hozirgi kunda yangi O'zbekistonda zamonaviy futbol o'tgan asrning boshla-rida paydo bo'ldi va tezda mashhur sport o'yinlaridan biriga aylandi. Uning rivojlanish joylari Farg'ona, Toshkent, Andijon, Qo'qon va Samarqand edi.

Ilk bor futbolni Farg'ona shahrida o'ynaganlar. Huddi shu yerda 1911-yilning oxirida birinchi futbol jamoasi tashkil topgan.

Farg'onada tuzilgan futbol jamoalari soni 1912-yil avgustida «Futbolchilar jamoasi»ga birlashishga yo'l berdi.

Biroz vaqt o'tgach, Toshkent viloyatining turli hududlarida va sharida ham futbol o'ynay boshladilar.

Futbol bilan ko'pchilik tashkilotlar masalan, maktab, kollej, institut, ishlab chiqarish tashkilotlari va armiyada shug'ullanishadi.

Bunda har bir jamoa eng yaxshi natijaga erishish uchun barcha bilim va imkoniyatlarini ishga soladi. O'yin zamirida o'yinchilarning barchasi uchun yagona g'alaba maqsadida birlashgan ikki jamoaning kurashi yotadi. Futbol o'yini davomida har bir o'yinchi o'zining shaxsiy fazilatlarini va shu bilan bir qatorda jismoniy sifatlarini ham ko'rsatish imkoniyatiga ega, lekin shu bilan bir qatorda o'yin har bir futbolchining shaxsiy va jamoaviy intilishlarining umumiy maqsadga bo'ysunishini talab etadi.

Futbol o'yini bilan shug'ullanuvchilar texnik va taktik usullarni mukammal darajada bilishlari, murakkab o'yin vaziyatlarida ushbu usullarni qo'llay bilishlari va jamoaning barcha a'zolari bilan kelishgan holda harakat qilishi lozim.[1]

Ma'lum izlanishlar natijasi bizga shug'ullanuvchilarning to'p bilan va to'psiz harakatlarining hajmi va xususiyati haqida ma'lumot olishga imkon berdi.

Futbolda har bir o'yinchi 90 daqiqa davom etadigan o'yin davomida 12-15 km masofani chopib o'tadi. Bundan 1500-2000 m masofani maydonda tezkorlik bilan harakatlanadi. Bunda sportchida ayniqsa, chidamlilik tezkorlik kabi jismoniy sifatlar yaxshi rivojlangan bo'lishi kerak.

– to'p o'rta qator o'yinchilari eng ko'p (170 soniya), markaziy himoyachilar eng kam (130 soniya) olib yuradilar.

– yaxshi o'ynaydigan jamoalar 90 daqiqalik o'yin davomida o'rtacha 900 tagacha texnik usullarni bajaradilar, shulardan taxminan 60% i hujum harakatlariga yo'naltirilgan bo'ladi.

– hozirgi zamon futbolida himoyachilar o'z zonalarida 14-15 daqiqagacha va maydonning o'rta qismida 6 daqiqagacha miqdorda o'zlarining asosiy vazifalarini bajaradilar.

Hozirgi taraqqiyot bosqichida jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlarini tashkil qilishning istiqbollari: muammo va yechimlar. Xalqaro miqyosidagi ilmiy amaliy-anjuman. 2022 yil 28-29 aprel

– darvozaga urilgan zarbalarning ko'pchiligi yon tomondan oshirib beriladi va bu o'yin davomidaagi barcha zarbalarning 65 % inittashkil etadi.

Zamonaviy futbol o'zining yuqori darajadagi faol harakatchiligi hamda texnik-taktik harakatlarning xilma-xilligi bilan ajralib turadi.

Zamonaviy futbol o'yin taktikasi quyidagilar bilan ifodalanadi:

– maydonning har bir qismida hujumning tez tashkil qilinishi

-himoyachilar, o'rta qator o'yinchilari, kerak bo'lgan taqdirda hujum qatori o'yinchilari bilan himoya chizig'ini mustahkamlash;

– o'yin jarayoni yaxshi yakunlashida iqtidorli o'yinchilarning rolini oshirish;

– yuqori amplitudada o'tayotgan o'yinni to'xtashlar bilan birga olib borish;

– o'yinning har bir holatida ,ya'ni o'yinning boshida, uning davomida va hujumni yakunlashda markaziy himoyachilarning rolini oshirish;

– qanotdan hujum uyushtirishda qanot yarim himoyachilari va asosiy himoyachilarning rolini oshirish;

– standart holatlardan aniqroq qilib aytadigan bo'lsak, jarima to'plari, burchakdan to'pni o'yinga kiritish va boshqa standart holatlardan unumli foydalanish.

Bugungi kun zamonaviy futbol o'yin texnikasi quyidagilar bilan ifodalanadi:

– harakat holatida, yugurib ketish jarayonida to'pni o'ziga bo'ysundira olish;

– har xil vaziyatlarda o'yinchi to'pni imkon qadar aniq uzatib berish.

– maydonning har bir yerida yuqori darajadagi texnika bilan harakatlanish va to'pga egalik qilish, aldanchi harakatlarni qo'llay bilish;

– tezlik,kuch sifatlari va tezlikka chidamlilikning yuqori darajasini oshirish;

– raqib jamoa bilan kurashda muhim bo'lgan shiddat va qat'iylikning kulminatsion darajasi;

– jamoa o'yin shiddatining muntazam ravishda oshib borishini ta'minlanishi;[2]

Oxirgi vaqtlarga kelib, futbolchilarning o'yinlardagi harakatlanish tezligi sezilarli darajada ijobiy tomonga o'zgardi, o'yin faoliyatining jadalligi ancha yuqori darajaga ko'tarildi va bular sportchilar organizmiga bo'lgan yuklamani ancha oshirishga xizmat qildi.

Har bir futbol o'yini davomida turli quvvatdagi ish yuzaga kelishi mumkin. Shu sababli mashg'ulot jarayonida berib boriladigan mashqlar futbolchilarda aerob va anaerob sifatlarning unumdorligini yuqori darajaga ko'tarishga yo'naltirilgan bo'lishi lozim.

Futbolchilarning texnik mahorati u egallab olgan texnik usullarning hajmi va xilma-xilligi, hamda ularni o'yin sharoitlarida samarali qo'llay bilishi bilan harakterlanadi. Futbol o'yini texnikasi juda ko'p turli usul va usullar yig'indisidan iboratdir. Shuning uchun kam vaqt va kuch sarflab o'rgatish funksiyasini hal etish uchun o'rganilayotgan materialni tizimga solish va texnikaga o'rgatishning izchilligini aniqlash katta ahamiyatga ega.

Futbolchilardagi yangi harakat ko'nikmalari avval o'zlashtirilgan eski ko'nikmalar asosida paydo bo'ladi. Shuning uchun turli xil texnik va taktik usullarning o'zaro tabiiy bog'liqligidanva strukturaviy jamlanmasidan foydalanish maqsadga muvofiq keladi.

Texnik usullar bilan tanishish va ularni o'rganish jarayonida asosan o'qitishning mukammal usulidan foydalaniladi. U ko'p yillik mashg'ulotning har bir bosqichi uchun muayyan doiradagi usul va usullar tanlab olinishi bilan xarakterlanadi. Bular darslar tizimida parallel ravishda: dastlab (texnika asoslari o'zlashtirib olguncha) har bir usul alohida, keyinchalik o'zlashtirilgan boshqa usullar bilan birgalikda o'rganiladi. SHu bilan birga, bir darsda, bir vaqtning o'zida ikki-uchtadan ortiq yangi usulga o'rgatish mumkin emas.

Ko'p yillik mashg'ulotlarning har bir bosqichida futbolchilarning texnik tayyorgarligi yuzasidan muayyan vazifalar qo'yish ko'pgina omillar: bolalar va o'smirlar rivojlanishining yosh xususiyatlari, jismoniy sifatlarni tarbiyalash dinamikasi, harakat ko'nikmalarini shakllantirish tizimining xususiyatlari, bosqichlarning qaysi maqsadga qaratilganligi bilan belgilanadi.

Birinchi tayyorgarlik bosqichida futbol o'yinini yangi o'rganuvchi futbolchilarni texnik usullarining asosiy guruhleri bilan tanishtirish vazifasi qo'yiladi. Bu vazifaning muvaffaqiyatli hal etilishi shug'ullanuvchilarda futbolga nisbatan qat'iy qiziqish hosil bo'lishiga yordam beradi.

Boshlang'ich sport ixtisoslashuvi bosqichida shug'ullanuvchilar futbol o'yini texnikasi asoslarini egallab oladilar. Bo'lajak futbolchilar avvalgi bosqichda tanishgan texnik usullarini ancha chuqur o'rganadilar hamda qolgan usullar va ularning turli xillarini o'rganishga kirishadilar. Darvozabonlar to'pni egallab olish texnikasining asosiy usullarini: to'pni ushlab olish bilan bir qatorda ,urib yuborish va tashlashni ham o'zlashtiradilar.[3]

Hozirgi taraqqiyot bosqichida jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlarini tashkil qilishning istiqbollari: muammo va yechimlar. Xalqaro miqyosidagi ilmiy amaliy-anjuman. 2022 yil 28-29 aprel

Asosiy mashq qilish bosqichida futbolchilar texnika va taktikani mustahkamlaydilar va uni takomillashtirishda davom etadilar. Bunda har xil texnik usullar bo'yicha mustahkam ko'nikma hosil qilinadi va o'yin sharoitlarida kompleks ravishda va maqsadga muvofiq qo'llanish ko'nikmalari tarkib toptiriladi.

Yuqorida keltirilgan bosqichlar davomida shug'ullanuvchilar quyidagi usullar bo'yicha kamolotga erishadilar:

- turli xil traektoriya va yo'nalishda harakatlanayotgan to'pni xilma-xil usullar bilan to'g'riga va yo'nalishini keskin o'zgartirgan holda tepish;

- to'pni oyoq bilan to'xtatish va sherigiga oshirish;

- to'pni turli xil usullar bilan olib yurish;

- har xil aldash harakatlarini bajarish;

- to'pni hujum qilish jarayonida va oyoqning ostiga tashlanib tepib yuborish yoki to'xtatish;

- raqibini yelka bilan turtib to'pni olib qo'yish;

- to'pni turgan joydan, harakatda, yiqilayotib hamda yon chiziqdan o'yinga kiritish.

Darvozabonlar to'pni ushlab olish, urib yuborish va boshqa tomonga o'tkazib yuborishni ham yiqilmasdan, hamda yiqilayotib ham takomillashtiradilar.

Asosli ravishda mashq qilish bosqichida futbolchilar o'yindagi vazifalariga ko'ra: hujumchi, himoyachi va hokazolar bo'yicha uzil-kesil ixtisoslashib boradilar. Shuning uchun takomillashtirish jarayonini futbolchilarning o'yindagi vazifalariga nisbatan alohida-alohida olib borish kerak.

Adabiyotlar ro'yhati

1. Akramov Futbol darslik Toshkent -2006

2. Акимов А.М. Игра футбольного вратаря. М., ФиС, 1978.

3. Акрамов Р.А. Отбор и подготовка юных футболистов. Учебное пособие. Ташкент, «Медицина»,

4. Акрамов Р.А. Футбольные университеты XVII Кубка мира, Ташкент, УзГИФК, 2004

1. Safarova Rokhat G. Ways and factors of optimization of the content of general secondary education in today's world // Образование через всю жизнь: непрерывное образование в интересах устойчивого развития. 2012. №2 (eng). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/ways-and-factors-of-optimization-of-the-content-of-general-secondary-education-in-today-s-world> (дата обращения: 09.05.2022).

2. Мухитдинова Н.М. Абитова Ж.Р. Механизмы интеллектуального развития дошкольников с помощью физических занятий // Проблемы педагогики.- 2020- № 3 (48) с 79-81

3. Мухитдинова Н.М. Методология физических упражнений и игр в дошкольных образовательных организациях // Проблемы науки-2020-№9 (57) с 81-83

4. Мухитдинова Н.М. Эшов Э. Improvement of psychology and pedagogical process on physical training // Intellectual Archive 2018 с 93-96

5. Djurayeva Maxasti Zokirqizi "The emotion training system for atudents of preschool education for sports gymnastics sports competitions" 88-101 betlar. International Journal of Advanced Research in Monagement and Social Sciences. Vol.1 №2 February 2022

6. Джураева Махасты Зокировна "Характеристика эмоционально –волевой готовности личности к спортивной деятельности" 169-171 betlar. Россия-Таджикистан –Узбекистан. молодежь и развитие духовной культуры общества: актуальные проблемы и перспективы их решения. 22апреля 2022г.

7. Маъмуров Б. Б. Бўлажак ўқитувчиларни шахсга йўналтирилган таълим-тарбия жараёнини лойиҳалашга тайёрлашда қўлланиладиган тамойиллар. Современное образование (Узбекистан), 2017. <https://cyberleninka.ru/article/n/b-lazhak-ituvchilarni-shahsga-y-naltrilgan-talim-tarbiya-zharayonini-loyi-alashga-tayyorlashda-llaniladigan-tamovillar>

8. Mamurov B. B. The Need to Prepare Future Teachers to Design a Student-Centered Educational Process. Eastern European Scientific Journal, 2017. <http://journale.auris-verlag.de/index.php/EESJ/article/viewFile/600/596>

9. Мамуров Б.Б., Махмудов М.Х. Акмеологическая составляющая образовательной культуры учителя. философские и методологические. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=36679921>

10. В Mamurov, А Mamanazarov, К Abdullaev, I Davronov. Acmeological Approach to the Formation of Healthy Lifestyle Among University Students. III International Scientific Congress Society of Ambient ..., 2020. <https://www.atlantis-press.com/proceedings/isc-sai-20/125937241>

Hozirgi taraqqiyot bosqichida jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlarini tashkil qilishning istiqbollari: muammo va yechimlar. Xalqaro miqyosidagi ilmiy amaliy-anjuman. 2022 yil 28-29 aprel

11. ББ Мамуров. Акмеологический подход к воспитанию молодого поколения в наследии предков. Педагогическое образование и наука, 2016.
http://www.manpo.ru/manpo/publications/ped_obraz/n2016_03.pdf#page=147

12. Маъмуров Б.Б. Маманазаров А.Б. Условия развитие у будущих учителей навыков проектирования учебного процесса на основе акмеологического подхода.
<https://www.elibrary.ru/item.asp?id=37269472>

13. Файзиев Я. З., Зиёев Д. Я. У. краткий исторический обзор развития физического воспитания и спорта //Academy. – 2020. – №. 9 (60).

14. Файзиев Я. З., Кузиева Ф. Эффективности использования национальных средств физического воспитания в учебном процессе //Вестник магистратуры. – 2020. – №. 3-1. – С. 95.

15. U. A. Fayzieva, M. T. Khikimova. Conditions of effectiveness of pedagogical communication. <https://mbukckslg.ru/en/usloviya-uspeshnogo-pedagogicheskogo-obshcheniya-ego-funkcii-organizaciya.html>

16. Fayziyeva Umida Asadovna Saidnazarova Gulshan Bolta qizi. “Ta’lim texnologiyalari” fanidan seminar mashg’ulotlarini bajarish bo’yicha metodik ko’rsatma.
http://213.230.96.51:8090/files/ebooks/Iqtisodiyot/TALIM_TEXNOLOGIYALARI.pdf